

VAMMAPOTILAS

1.9.2020 / Jaana Toivokoski

Vammapotilaan kohtaaminen

- 1. Ensiarvio**
- 2. Lisäavun hälyttäminen (112)**
- 3. Potilaan tutkiminen ja hätäensiapu**
 - Hengitysteiden avaus**
 - Suuren verenvuodon tyrehdyttäminen**
- 4. Tarkennettu tilannearvio**
 - Vammamekanismin ja vammaenergian arvioiminen**
 - Potilaan tutkiminen säännöllisin väliajoin**
- 5. Potilaan kuljetus jatkohoitoon**

Ensiarvio

Tapahtumapaikan arviointi ja oman turvallisuuden varmistaminen

Mitä tapahtunut ?

- liikenneonnettomuus: auton turvatyyny, muu liikenne, tulipalo- tai räjähdysvaara**
- pahoinpitely: tekijä, teräaseet yms**
- sähköturvallisuus**
- sivulliset henkilöt (esim. päihtyneet)**

Tarvittaessa potilaan siirtäminen turvalliseen paikkaan

Potilaan tutkiminen: ABCDE

Airway & Breathing = Hengitystiet & Hengittäminen

***** puhuuko potilas (normaalisti / hengästyneesti / vain sanoja)?**

***** tajuton: avaa hengitystiet**

*****untuuko/kuuluuko hengitys?**

***** kuulostaako hengitys normaalilta?**

***** pysyykö hengitystiet auki?**

→ Tajuton kylkiasentoon (hengityksen varmistus)

Potilaan tutkiminen: ABCDE

Circulation = Verenkierto

***** tuntuuko rannesyke?**

***** laske syketaajuus (krt/min)**

Disability = Tajunnantaso

***** hereillä / heräteltävissä ?**

***** tajunnan taso (GCS = Glasgowin kooma-asteikko)**

Potilaan tutkiminen: ABCDE

Exposure = Paljastaminen

***** paljastetaan vammat riisumalla / leikkaamalla potilaan vaatteet**

***** tutkitaan vartalo ja raajat (verenvuoto, kiputunteukset, havaittavat luunmurtumat tai sijoiltaanmenot, raajojen toimintakyky / puolierot)**

→ Tyrehdytetään suuret verenvuodot

→ Huolehditaan potilaan lämpimänä pitämisestä

Tarkennettu tilannearvio

Ensiarvio ei anna luotettavaa kuvaa vammaapotilaan tilasta. Potilaan tilan arviointi (ABCDE) toistetaan tasaisin väliajoin.

Muutokset peruselintoiminnoissa (hengitys, verenkierto, tajunta) voivat paljastaa sisäisiä vammoja, esim

***** kohonnut syke, verenpaine laskee → sisäiset verenvuodot → sokki**

***** yläpaine nousee → pään vamma**

Vammamekanismi

Vammamekanismi tarkoittaa sitä, miten vamma on syntynyt. Erilaisissa tapaturmissa syntyy tyypillisesti erilaisia vammoja.

Vammamekanismi pyritään aina selvittämään havainnoimalla ympäristöä ja haastatteleamalla silminnäkijöitä.

Esim

***** Jalankulkijan ja auton törmäys: Iskukohdan vammat + kaatumisesta/lentämisestä aiheutuneet vammat**

Vammamekanismi

***** Auto-onnettomuus: haavat, murtumat, murskavammat, rankavammat, sisäiset verenvuodot (äkillinen pysähdys aiheuttaa sisäelinten vaurioita)**

***** Moottoripyöräilijä: Pään vammat, raajojen vammat (reisimurtuma vuotaa paljon verta → sokki)**

***** Lävistävät vammat (esim. teräase, ampumase): osumakohta (isot verisuonet, sisäelimet), mutta huom. ampumaseen luodin reitti ei välttämättä näy päälle päin**

***** Putoaminen: Pään vammat, murtumat, rankavamma, sisäelinten vauriot**

***** Eri urheilulajien tyypivammat**

- - - Pallopelit: alaraajojen vääntymiset: nyrjähdykset ja venähdykset (nilkka, polvi)

- - - Jääkiekko ja karate: yläraajavammat, hammasvauriot

- - - Nyrkkeily: aivotärähdykset, ruhjeet

- - - Laskettelu: Polvivammat, peukalon tyven vammat

Vammaenergia

Vammaenergia antaa kuvaa vammojen vakavuudesta. Vammaenergiaa kuvaavat esim. onnettomuusajoneuvojen nopeudet sekä putoamiskorkeus.

$E = \frac{1}{2}mv^2$, jossa v = nopeus ja m = massa

Esim 1. Kuorma-auton ja henkilöauton törmäyksessä tyypillisesti henkilöauton matkustajilla on vakavammat vammat.

Esim 2. Putoamiskorkeuden ollessa yli 2 krt suurempi kuin pudonneen henkilön pituus → vakavat vammat

Vammamekanismi ja vammaenergia

Suuririskisiä tilanteita:

- Jalankulkija lentänyt useita metrejä moottoriajoneuvon tönäisemänä**
- Matkustaja lentänyt ulos ajoneuvosta**
- Ajoneuvon nopeus ollut törmäyshetkellä yli 60km/h**
- Henkilöauto törmännyt massaltaan monta kertaa isompaan autoon**
- Pyöräonnettomuudet, joissa potilas jää makaamaan maahan**
- Potilas pudonnut yli 4m korkeudelta**
- Potilaan vartalo on puristuksissa**

Vammapotilaan kuljetus

Vakavasti vammautuneet potilaat pyritään usein kuljettamaan nopeasti sairaalaan (tunnin sisällä leikkaussaliin) -> Load & Go

***** Ennen vammapotilaan kuljetusta ensihoito yleensä tekee vain rajoitetusti hoitotoimenpiteitä, esim hengityksen varmistus Rankavammojen ja murtumien tukeminen ennen kuljetusta.**

spr.toivokoski.net